

Quickscan Archeologie Dwarsweg 2 en 4 te Zeist

Quickscan Archeologie Dwarsweg 2 en 4 te Zeist

Quickscan

datum 28 januari 2010, v. 1.2

Opsteller: drs. E. van der Kuijl, Hamaland Advies, Zelhem.

Plan: onbekend

Opp perceel: circa 918 m² (4) + 591 m² (2) = 1.509 m²

RO-procedure: nader te bepalen

Kenmerken omgeving: woonwijk, industriegebied, bebouwde omgeving, autoschadebedrijven met loodsen en parkeerterrein

Kadastraal: Zeist, sectie M 3540 + M 3539

IKAW: hoge en middelhoge trefkans

AMK: Dichtstbijzijnde monumenten: 1211 en 12212, historische kern van Zeist met kerk en Kersbergen.

Bodem: Zandgrond (mogelijk haarpodzolen)

Vindplaatsen: niet bekend uit de directe omgeving van het plangebied

Historische Atlas: (Bonnekaart): Rond 1900: Utrechtse Heuvelrug, zandafzettingen.

Literatuur: Berendsen, H.J.A., 1997: *Landschappelijk Nederland*. Fysische geografie van Nederland. Assen.

Dufour, F.C., 1998: *Grondwater in Nederland*. Geologie van Nederland, deel 3. TNO. Delft.

Weiden, M. van der, 2005; *Beleidskader Bodem Zeist*. Milieudienst Zuidoost Utrecht. Zeist.

Geraadpleegde websites: www.archis.nl, www.kich.nl, www.ahn.nl, www.watwaswaar.nl; www.stamu.nl; www.provincie-utrecht.nl.

Geraadpleegde personen en instanties: mevr. Drs. L. Wouters (provincie Utrecht) en de heer P. de Wit (gemeente Zeist).

Evaluatie verwachting en Advies:

Het plangebied ligt in de bebouwde kom van Zeist, waarvan geen gegevens beschikbaar zijn op de bodemkaart. Wanneer we de gegevens van de onbebouwde omgeving op de bodemkaart en de IKAW/AMK extrapoleren naar het plangebied dan bestaat voor het plangebied een middelhoge tot hoge verwachting. Het landschap kent een fijne geleiding met relatief lage natte en relatief hoge droge terreinen. De vraag is in hoeverre de bodemkaart en de geomorfologische kaart in voldoende detail aangeven wat de bodemkundige en geomorfologische variatie van het gebied werkelijk is. Mogelijk bevinden zich op diverse plaatsen in de ondergrond dekzandruggen die later bedekt zijn door een plaggenbodem. Met name deze dekzandruggen boden in de steentijd en soms ook in de latere prehistorie tot in de Late Middeleeuwen mogelijkheden voor tijdelijk verblijf (jagers/voedselverzamelaars) respectievelijk meer vaste bewoning (landbouwers). In de directe omgeving van het plangebied zijn geen onderzoeksmeldingen of vondstmeldingen geregistreerd. Archiswaarneming 26444 is de enige vermelding in een straal van 500 meter. Het betreft een slingersteen van klei uit de Late Middeleeuwen die in 1872 door Jacob van Lennep is beschreven. De exacte vindplaats en de bewaarplaats van het object zijn niet bekend. In een straal van een kilometer bevinden zich 3 meldingen. Waarnemingnr. 43387 betreft muurresten van het voormalige landhuis Kersbergen uit 1854. Vondstmelding 127524 betreft fragmenten aardewerk en slak uit de Vroege en Late Middeleeuwen afkomstig van een booronderzoek van RAAP ter plaatse van De Brink. Vondstmelding 274028 betreft een aantal fragmenten aardewerk en bouw materiaal uit de Nieuwe Tijd gevonden bij graafwerkzaamheden aan de Montaubanstraat door de AWN (afd. 12).

Quickscan Archeologie Dwarsweg 2 en 4 te Zeist

Advies

Naar aanleiding van de resultaten van de quickscan is op 27 en 28 januari 2010 overleg gepleegd met de provinciaal medewerker archeologie (mw. Drs. L. Wouters) en de heer P. de Wit (adviseur archeologie en monumenten van gemeente Zeist). In provincie Utrecht geldt onder bepaalde omstandigheden een vrijstelling voor archeologisch onderzoek indien het plangebied kleiner is dan 2.500 m². In het geval van Dwarsweg 2 en 4 te Zeist geldt deze vrijstelling, omdat het plangebied kleiner is dan 2.500 m² en niet in een straal van 100 meter in ligt van een AMK terrein en niet in een straal van 250 meter van een Archismelding. De locatie is bovendien niet van provinciaal belang. Wel komen in de omgeving van het plangebied esdekken voor, die een verhoogde trefkans hebben op archeologische waarden. Sinds 2010 heeft gemeente Zeist echter een eigen archeologische beleidsadvieskaart met een toelichting. Deze beleidskaart is nog niet openbaar. Het plangebied ligt op de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart in een gebied met een lage archeologische verwachting. Volgens het beleid van gemeente Zeist geldt voor gebieden met een lage archeologie verwachting een vrijstelling voor ontwikkelingen tot 10 ha. Het advies voor de locatie luidt derhalve op grond van de toelichting: **geen onderzoek noodzakelijk**.

Beleidskaders

Rijksbeleid

In de Monumentenwet (1988) is vastgelegd dat in het kader van een aanlegvergunning (art. 39), bouwvergunning (art. 40) of een vrijstellingsbesluit (art. 41) als bedoeld in de WRO art. 15, 17 en 19 van de aanvrager geëist kan worden dat hij een rapport overlegt waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein voldoende is vastgesteld. In het kader van de zorgplicht voor het bodemarchief is een archeologisch bestel ontwikkeld, waarmee de archeologische waarde van een terrein bepaald kan worden door middel van een getrappt systeem van onderzoek.

Provinciaal Beleid

Het provinciaal beleid voor de archeologische monumentenzorg is er in de eerste plaats op gericht waardevolle archeologische vindplaatsen te behouden in de bodem (in situ). Dit beleid is in de provincie Utrecht nader uitgewerkt en vastgelegd in het provinciale Cultuurprogramma en in het Streekplan. Archeologisch onderzoek wordt in principe geadviseerd bij ruimtelijke plannen, indien bodemingrepen plaats vinden in ongeroerde grond op plaatsen met een vastgestelde archeologische waarde volgens de Archeologische Monumentenkaart (AMK) of met een (middel)hoge verwachtingswaarde volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW). De provincie Utrecht gebruikt beide kaarten bij advisering en beoordeling van (wijziging van) bestemmingsplannen, voor een vrijstelling ex art 19 WRO en bij het verlenen van ontgrondingsvergunningen. Ook de interim-regeling ondergrenzen aan archeologisch onderzoek wordt hierbij betrokken.

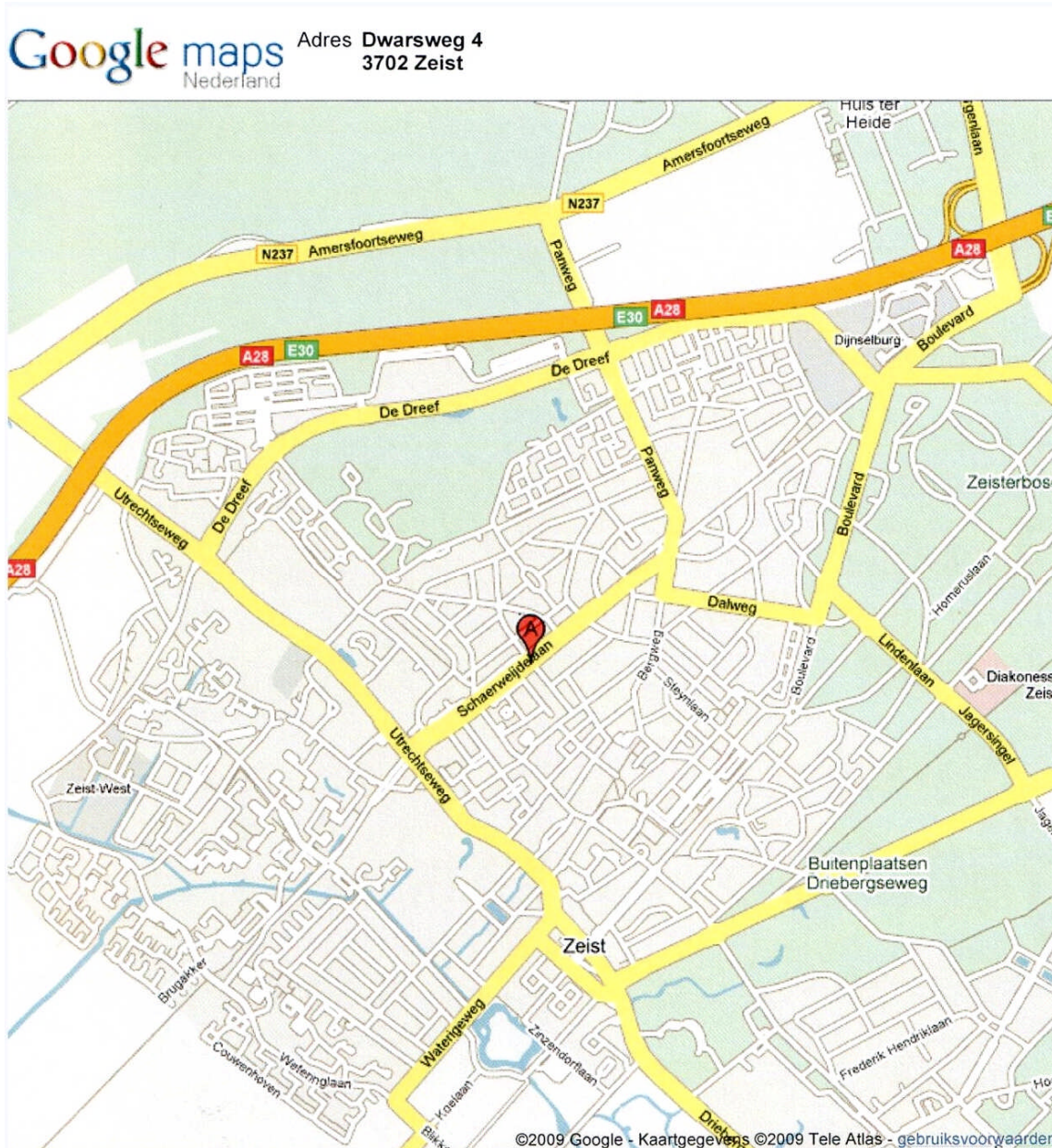
In de gevallen waarin de provincie Utrecht optreedt als het bevoegd gezag (o.a. ontgrondingen, saneringen) en wanneer voor afgifte van de verklaring van geen bezwaar in het kader van bestemmingsplannen bekeken wordt of uitgevoerd archeologisch onderzoek voldoet aan de minimale kwaliteitseisen, zal het onderzoek en bijbehorende rapportage aan de hand van deze Richtlijnen getoetst en beoordeeld worden. Deze Richtlijnen worden daarnaast tevens gehanteerd door het Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie Utrecht (STAMU).

Gemeentelijk Beleid

Indien het (bouw-)initiatief gelegen is in een gebied met een middelhoge of hoge archeologische verwachting worden door de gemeente randvoorwaarden aan het initiatief gesteld. Hiervoor is het noodzakelijk vooroverleg te plegen met de afdeling Gebouwen van de gemeente Zeist (030-6987291) en de heer P. de Wit.

Quickscan Archeologie Dwarsweg 2 en 4 te Zeist

Situering plangebied bij het rode kader A (Google Maps)

Quickscan Archeologie Dwarsweg 2 en 4 te Zeist

Ontstaansgeschiedenis van Zeist

De naam 'Seist' komt al voor in 838. Van die tijd tot aan de elfde eeuw zijn er weinig documenten bewaard gebleven, maar uit overlevering en opgravingen is toch een beeld te krijgen van de ontwikkeling vanaf die tijd. In 838 ontving ene graaf Rodger van de Utrechtse kerk goederen te 'Seist', waaronder zes onvrije gezinnen met hun woningen en land, in vruchtgebruik .

'Seist' lag en ligt nog steeds gunstig bij grote verbindingswegen Noord-Zuid en Oost-West en bovendien op een uniek overgangsgebied van zand en kleigrond; bij uitstek geschikt voor gemengde boerenbedrijven, die het droge gedeelte gebruikten voor akkerbouw en het natte gedeelte voor veeteelt. De mest van het vee werd weer gebruikt om de zandgronden vruchtbaarder te maken.

Toen de Rijn in 1122 bij Wijk bij Duurstede werd afgedamd, kon het Kromme Rijngebied verder ontgonnen worden. Dat betekende onder andere dat de veeteelt en akkerbouw verder geïntensiveerd werden. In 1180 werd er een Romaanse kerk gebouwd aan de Utrechtseweg/1e Dorpsstraat. Deze werd in 1841 afgebroken en vervangen door een neogotisch Godshuis en bevindt zich tot op heden nog op dezelfde plaats. Alleen de toren is nog twaalfde-eeuws.

Er komt meer duidelijkheid in de geschiedenis vanaf het moment dat Willem Adriaan I Rijksgraaf (sinds 1679) van Nassau en heer van Odijk, Kortgene, Zeist en Driebergen, in 1677 het Slot van Zeist liet bouwen in de "Hoge Heerlijkheid Zeist en Driebergen". Hij liet het slot bouwen als een verkleind Versailles, inclusief een prachtige tuin. Als bouwmeester wordt genoemd Roman, daarbij geassisteerd door de Fransman Daniel Marot. Deze laatste ontwierp o.a. de muur- en plafondschilderingen. De muur- en plafondschilderingen zijn nog in originele staat. Het Slot is al vanaf 1924 eigendom van de gemeente Zeist.

In 1745 werd het Slot Zeist gekocht door Cornelis Schellinger die behoorde tot de religieuze gemeenschap der Evangelische Broedergemeente, ook wel Hernhutters genoemd. Hij stelde het Slot beschikbaar aan de Broederorganisatie en stond de tuinen naast het Slot aan hen af (bron:www.zeist.nl)

"Zeist het Huys van voorene" (1754)

Deze afbeelding, waarvan het origineel zich in het archief van de gemeente Zeist bevindt, is een van de negentien tekeningen welke Johannes de Bosch (1713-1785), hernhutter tekenaar, gemaakt heeft van Zeist.

Uit diverse opgravingen is gebleken dat Zeist als vestigingsplaats al vroeg in trek was; de hoger gelegen zandgronden waren een prima plek om te wonen en het lager gelegen deel bleek door de vruchtbare rivierkleigronden geschikt voor landbouw. Vanaf ca. 1750 verrezen de eerste buitenplaatsen in Zeist dat tot dan toe alleen uit de beide Dorpsstraten had bestaan. In de loop van de 19^e eeuw ontstonden de eerste grotere uitbreidingen in de kern Zeist die zich tot het begin van de 20^e eeuw voortzetten. Vanaf deze tijd is de industrialisering in Zeist van de grond gekomen en werd Zeist een woon- en werkgemeente.

Bodemkaart schaal 1: 50.000

Quickscan Archeologie Dwarsweg 2 en 4 te Zeist

Landschapsgenese

Geologische, geomorfologische en bodemkundige processen hebben de bodem in de gemeente Zeist gevormd zoals die tot enkele eeuwen geleden was. De gemeente ligt op de grens waar tijdens de een na laatste IJstijd Nederland met landijs bedekt is geweest. Doordat in deze IJstijd (ca. 200.000 - 130.000 jaar geleden) de bodem door het landijs is opgestuwd, is de Utrechtse Heuvelrug ontstaan. In de laatste IJstijd (ca. 120.000 - 10.000 jaar geleden) lag er geen landijs in Nederland maar kon de wind de zandige afzettingen verwaaien tot dekzandruggen. In het lager gelegen rivierengebied ten zuidwesten van de Heuvelrug stroomden rivieren die bij overstromingen klei hebben afgezet. De bodem van Zeist is daardoor opgebouwd uit zand en klei. Tijdens een groot deel van het laatste glaciaal, het Weichselien (115.000 – 10.000 BP), heerst er in Nederland een poolklimaat. Er is praktisch geen begroeiing en de wind heeft vrij spel, waardoor bestaande afzettingen worden geërodeerd om elders als dekzanden te worden afgezet, zo ook rondom de Utrechtse Heuvelrug. Deze dekzanden behoren tot het Laagpakket van Wierden (Formatie van Boxtel). De dekzanden die op de flanken van de stuwwal worden afgezet, worden gordeldekzanden genoemd.

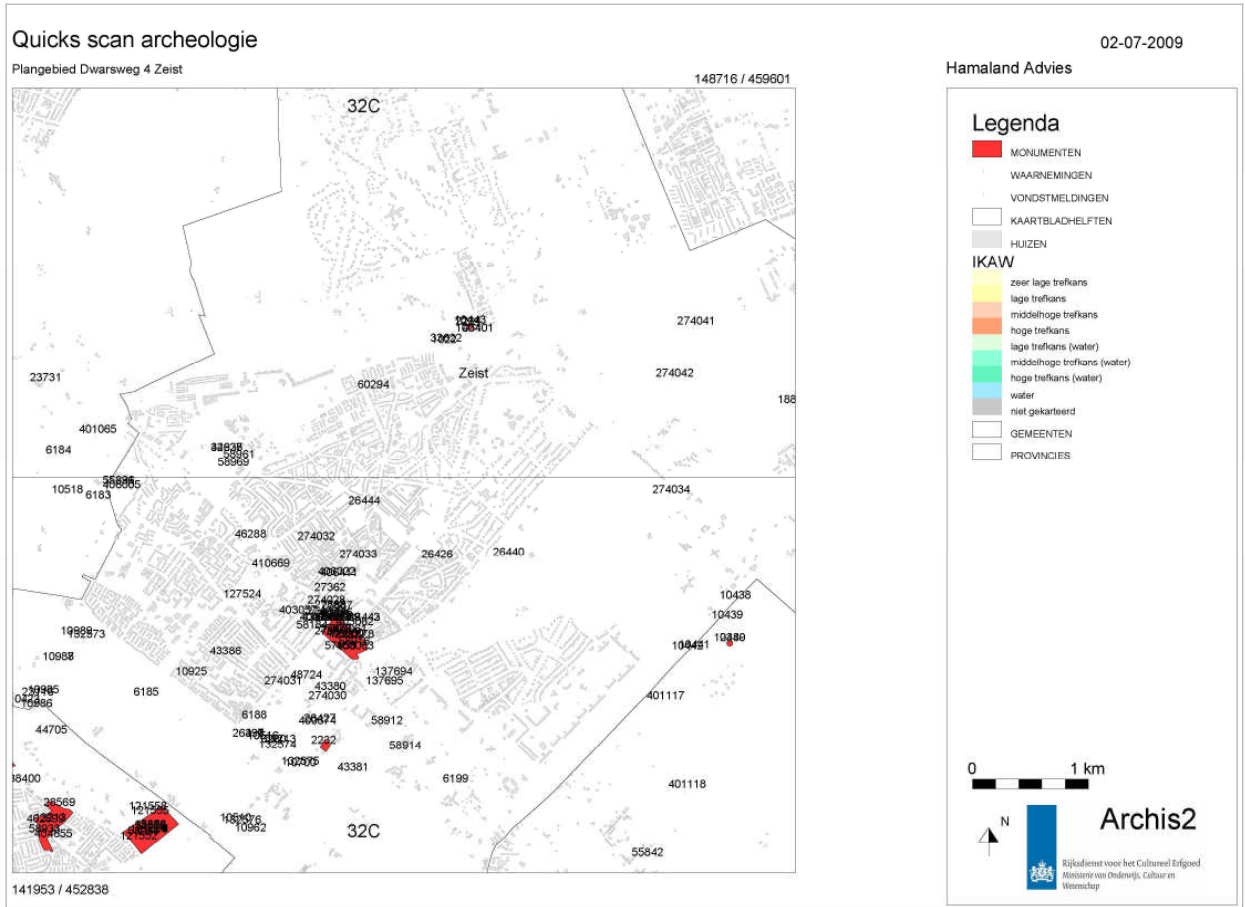
Gedurende het grootste deel van het Holoceen (10.000 BP – heden) staat de geologische ontwikkeling rondom de stuwwallen stil en is het gebied grotendeels begroeid met loofbos. Vanaf de Late Middeleeuwen neemt de bevolkingsdruk toe en ontstaan er door houtkap en overbegrazing uitgestrekte heidevelden. Door het steken van heideplaggen ontstaan er grote zandverstuivingen rondom de Utrechtse Heuvelrug. Deze zandverstuivingen vormen het Laagpakket van Kootwijk (Formatie van Boxtel). Geomorfologisch worden lage en hoge land- en stuifduinen onderscheiden. Het verschil tussen land- en stuifduinen is een kwestie van begroeiing: landduinen zijn begroeid, stuifduinen niet.

Omdat stuifzanden verstoven dekzanden zijn, is het moeilijk om onderscheid tussen deze twee te maken op grond van de lithologische eigenschappen als korrelgrootte en afronding. Op grond van het bodemprofiel is dit echter wel mogelijk. De dekzanden zijn gedurende het langste deel van het Holoceen blootgesteld geweest aan bodemvormende processen, terwijl de stuifzanden vanaf de Late Middeleeuwen zijn gevormd en hierdoor aanzienlijk korter bodemvorming heeft kunnen optreden. Een bodemprofiel in het dekzand zal dan ook veel sterker ontwikkeld zijn dan dat in het stuifzand. Podzolen zijn typisch voor dekzanden.

De hoogte van de bodem in Zeist varieert van ca. 2 tot ca. 27 m boven NAP. Het grondwater infiltreert op de Heuvelrug en kwelt op aan de rand van de Heuvelrug. Het water stroomt hierbij gemiddeld van oost naar west. De grondwaterstand verandert hierbij van ca. 4,5 naar 1,0 m boven NAP. Lokaal wordt de stromingsrichting sterk beïnvloed door de waterwinningen.

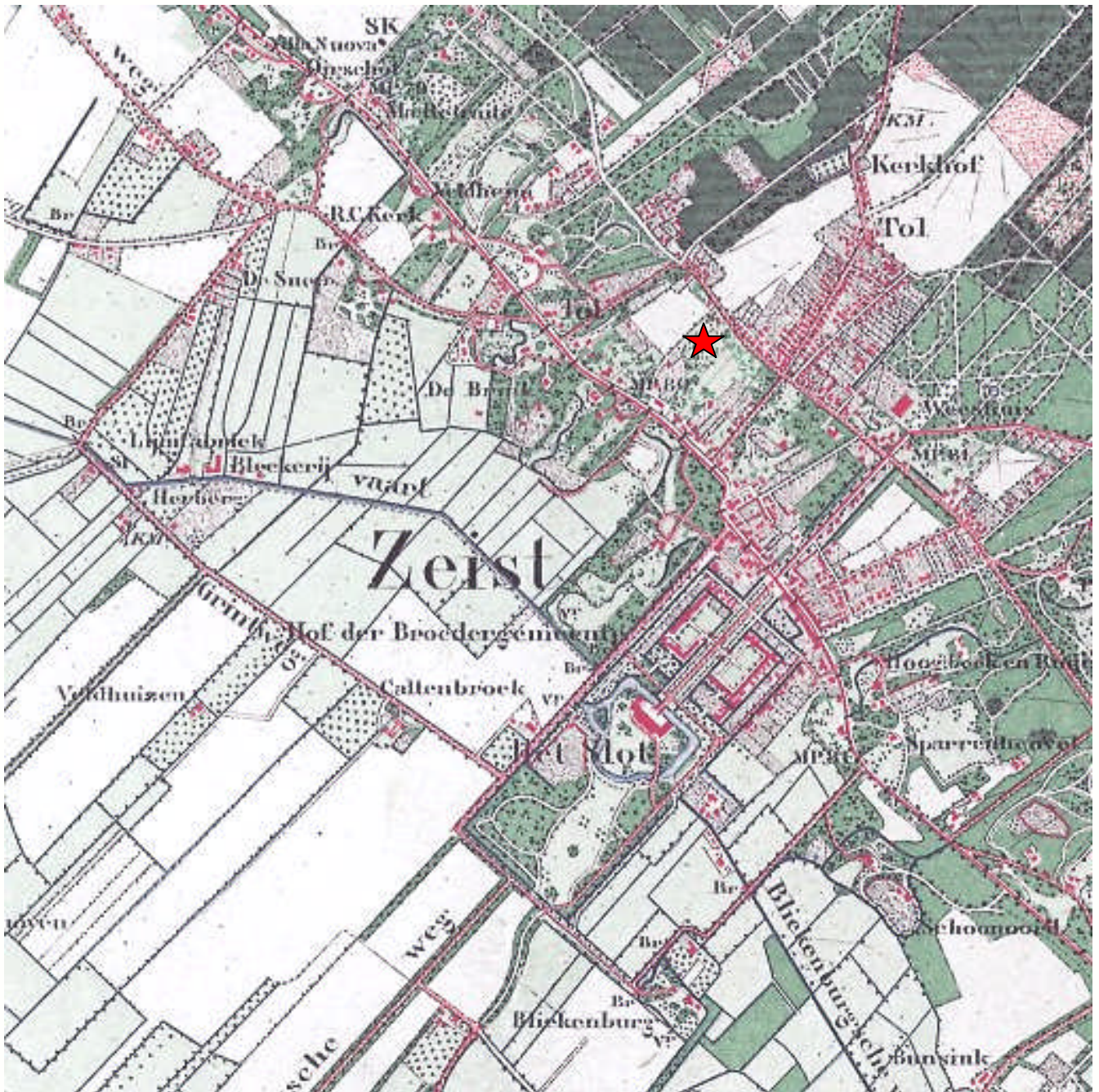
De gemeente Zeist bestaat uit de kernen Austerlitz, Bosch en Duin, Den Dolder, Huis ter Heide en Zeist. Er wonen ca. 60.000 mensen in de gemeente en de oppervlakte van de gemeente is ca. 50 km².

Quickscan Archeologie Dwarsweg 2 en 4 te Zeist

- Overzicht uit Archis II met daarop de AMK terreinen en de waarnemingen en vondstmeldingen in de kern van Zeist.

Quickscan Archeologie Dwarsweg 2 en 4 te Zeist

Bonnekaart van Zeist, 1882. Het plangebied, gesitueerd bij de rode ster, is op dat moment nog onbebouwd.

Het plangebied op de kadastrale kaart (Dwarsweg 2 + 4).

Uittreksel Kadastrale Kaart

Deze kaart is noordgericht

Schaal 1:500